

Geleneksel Konutların Tipolojisi Üzerine Bir Araştırma: Kızılcabölük Örneği

Gülay ALTAN¹, Prof. Dr. Neşe DİKMEN², Doç. Dr. Aslı ER AKAN³

gulayaltanrestorasyon@gmail.com, nesedikmen@isparta.edu.tr, aslierakan@cankaya.edu.tr

¹Gülay Altan Restorasyon ve Mimarlık, Pamukkale, Denizli

²Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü, Isparta

³Çankaya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ankara

Corresponding author: Aslı ER AKAN, aslierakan@cankaya.edu.tr

ÖZET

Kırsal yerleşmeler; yerleşmenin iklimi ve coğrafyası, aynı zamanda o bölgede yaşayan insanların kültürü ve gelenekleri ile şekillenerek ülkemizin kültürel zenginliği içinde bölgeden bölgeye, hatta aynı bölgede köyden köye farklılık göstermektedir. Kentleşme ve hızlı nüfus artışı ile birlikte geleneksel yaşam biçimi de dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşümün sonucu olarak kültürel mirasımızın önemli birer parçası olan geleneksel kırsal konutlar yok olma tehlikesi içindedir. Yapıldıkları dönemin sosyokültürel yapısını, yaşam biçimini ve mimari karakterlerini yansıtan özgün nitelikli bu yapıların sürdürülebilmesi ve gelecek nesillere aktarılabilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada, Denizli'nin Tavas ilçesine bağlı Kızılcabölük Kasabası'nda bulunan ve bölgesel kırsal yaşam biçiminin en önemli ögesi olan el dokuma tezgâhlarının etkisi altında şekillenen geleneksel konut tipolojisi incelenmiştir. Halkın yaşam biçimini doğrudan etkileyen dokumacılık konutların plan organizasyonu üzerinde çok etkili olmuştur. Çalışmada dördü tescilli onu tescilsiz olmak üzere on dört adet geleneksel konutun rölevelleri alınmıştır. Bu konutlar; plan ve cephe özellikleri, malzemeleri ve yapım sistemleri açılarından incelenmiştir. Ayrıca beldedeki geleneksel konutların cephe elemanları incelenmiş kapı ve pencere tipolojileri oluşturulmuştur. Yapılan araştırma, Kızılcabölük evlerinin plan şeması, malzeme, yapım tekniği ve cephe elemanları ile özgün bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, Kızılcabölük'teki geleneksel kırsal konut dokusunun kültürel sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için yapılacak çalışmalara ışık tutacaktır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Kırsal Konut, Geleneksel Yaşam Biçimi, Geleneksel Konutların Plan Tipleri, Kültürel Sürdürülebilirlik, Kızılcabölük

ABSTRACT

Rural settlements; shaped by the climate and geography of the settlement and the culture and traditions of the people living in that region differ from region to region and even from village to village in the cultural richness of our country. Along with urbanization and rapid population growth, the traditional way of life has also been transformed. As a result of this transformation, traditional rural houses, which are an important part of our cultural heritage, are in danger of extinction. These structures, which reflect the sociocultural structure, lifestyle and architectural characteristics of the period in which they were built, must be sustained and transferred to future generations.

In this study, traditional housing typology, which is located in Kızılcabölük Town of Denizli's Tavas district and shaped under the influence of hand-loom looms, which is the most important element of the regional rural life style, was examined. Weaving, which directly affects the way of life of the public, has had a major impact on the plan organization of the dwellings. In the study, surveys of fourteen traditional residences were taken, four of them registered and ten unregistered. These residences were examined in terms of plan and

facade features, materials and construction systems. In addition, the facade elements of the traditional houses in the town have been examined and the door and window typologies have been created. Research shows that Kızılcabölük houses have a unique structure with plan scheme, materials, construction technique and facade elements. This study will shed light on the works to be done to ensure the cultural sustainability of the traditional rural housing texture in Kızılcabölük.

Keywords: Traditional Rural Houses, Traditional Life Sytle, Traditional House Plan Typologies, Cultural Sustainability, Kızılcabölük

1. GİRİŞ

Kırsal yerleşmeler; yerleşmenin iklimi ve coğrafyası, aynı zamanda o bölgede yaşayan insanların kültürü ve gelenekleri ile şekillenerek ülkemizin kültürel zenginliği içinde bölgeden bölgeye, hatta aynı bölgede köyden köye farklılık göstermektedir. Kırsal yerleşmelerin sosyal, ekonomik ve kültürel gelişimleri zaman içinde bu koşullara has mimari kimliğin oluşumunu sağlamıştır (Akgün, 2013). Yapıların ölçekleri, yönelmeleri, malzeme seçimleri doğa ile uyumludur ve kültürel peyzaj değeri oluşturmaktadırlar (Bölükdaş Dayı, 2011). 20. yüzyıl Türkiye’de toplumsal ve mekânsal yeni bir dönemi ifade etmektedir. Bu modernleşme döneminde tüm mekânsal gelişmeler kadar kırsal alanlarda da geleneksel formların dönüşümünden bahsetmek mümkündür.

Modernleşmeyle birlikte kırsal yaşam alanlarının değişim süreci de başlamıştır. Betonarme kullanımının başlaması geleneksel yapı malzemelerinin ve yöntemlerinin kullanımının azalmasına neden olmuştur. Bulundukları yörenin sosyal, ekonomik, kültürel ve coğrafik özelliklerini yansıtan geleneksel konutlarımız bilinçsizlik, ekonomi ve günümüz koşullarına uyamama gibi nedenlerle hızla tahrip olmaktadır. Geleneksel yaşam biçiminin etkisiyle oluşan ve kültürel mirasımızın önemli yapıları olan bu geleneksel kırsal konutlar, günümüzde kendi kaderlerine terk edilmiş durumdadırlar. Konutlarda yaşayan insanların vefat etmesi sonucu kullanıcı değiştirmesi veya ikinci kuşakların bu konutlara kilit vurmaları sonucu kırsal alandaki konutlar yok olmaya mahkum edilmiştir.

Geleneksel konutların özgünlüğünü korumak ve tekrar kullanılabilir hale gelmesini sağlamak için bu yapıların tespiti ve belgelenmesi gerekmektedir. Geçmişin izlerini taşıyan kırsal kültürün mimarlıkla buluştuğu Kızılcabölük geleneksel evleri, kullanıcılarının kültürünü, sosyal ilişkilerini, alışkanlıklarını, ev sahibinin yaşam önceliklerini yansıtmaları bakımından kendi özgün kimlikleriyle günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. Kızılcabölük beldesinde de yaşayanların kente göçüyle birlikte; terkedilen yapıların bozulmalara uğraması sonucu; beldenin geleneksel kimliği de giderek yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca, mülklerin çok hisseli sahiplerinin olması, bu konutlarda barınmamaları ve yapıların bakım ve onarımlarının yapılmaması nedeniyle yapılar hızla yıpranmaktadır. Kızılcabölük’ün kırsal kültürel mirasının incelenmemesi, alanda koruma amaçlı hiçbir girişimde bulunulmaması kültürel mirasın yok olma sürecinin hızlanmasına neden olmaktadır. Kızılcabölük halkının yüzyıllardır geçim kaynağı olan el dokuma tekstilinde de dokuma tezgâhlarından makinaya geçilmesiyle ve gençlerin yöreyi terketmesiyle birlikte el dokuma azalmıştır. Bu durum, geleneksel konutların biçimlenmesinde etkili olan dokuma atölyelerinin de önemini yitirmesine neden olmuştur. Evlerin atıl durumda bulunmaları ve yangın gibi tehlikelerle karşı karşıya olmaları nedeniyle; bu bölgede bir an önce koruma ve yaşatma çalışmalarının başlatılması gerekmektedir.

Geleneksel konutların belgelenmesi koruma çalışmaları için oldukça önemli bir aşamadır. Bu çalışmanın amacı, Kızılcabölük beldesinde bulunan geleneksel konutları belgelemek ve yapıların özelliklerini belirlemektir. Bu bağlamda, beldede yapılan alan çalışmaları ile konutların tipolojisi üzerine araştırma yapılmıştır.

Kızılcabölük beldesinin alan olarak belirlenmesinde; tarihi geçmişinin zengin, mimari özelliklerinin dikkate değer ve geleneksel mimarinin sürdürülebilir nitelikte olması başlıca etmen olmuştur. Söz konusu özelliklerinin yanı sıra Kızılcabölük beldesinin doğal konumu

ve tarihi zenginliğinin henüz bozulmamış olması ve en önemlisi benzer kırsal dokular için örnek olma potansiyelini taşıması alanın seçiminde rol oynamıştır.

2. KIZILCABÖLÜK BELDESİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

2.1. Konum ve Tarih

Kızılcaölük, Ege bölgesinin güney doğusunda, Denizli'nin ise güneyinde yer almaktadır. Aydın- Karacasu - Muğla yol güzergâhında olan kasaba, Denizli İl sınırları içerisinde, Denizli iline yaklaşık 50 km. mesafededir. 1912 yılında kasaba olan yerleşim yaklaşık 5000 kişilik nüfusu ile köklü bir tarihe sahiptir (Yakit, 2002). Güneyi düz ovalık olan yerleşimin kuzeyi ise dağlık olup en yüksek yeri Çakıroluk Tepesi'dir. Kasabaya bağlı Çiftlik, Pınarlık ve Vakıf olmak üzere üç tane köyü bulunmaktadır. Bu köylerden Vakıf köyü, Herakleia antik kentinin bir kısmının üzerinde yer alması nedeniyle önem taşımaktadır (Altan, vd. 2016).

Önceleri Aydın ili sınırları içerisinde yer alan Kızılcaölük, 1883 yılında Muğla Menteşeoğulları beyliğinin idaresinden ayrılıp Tavas ilçesi ile birlikte Denizli iline bağlanmıştır. Kızılcaölük Kasabası hakkında Yakıt (2002)'in belirttiği belgelere göre; "1- *Tapu Tahir Defterlerinde Kızılcaoluk'tan bahsedilmesi en eski adının Kızılcaoluk olduğunu göstermektedir.* 2- *Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde kasabadan Kızılcaölüklü olarak bahsedilmektedir.* 3- *Kızılcaölük'le ilgili olarak bulunan en eski taş kitabe, bir han ve hamam kitabesidir. Bu kitabeğe göre 18. yüzyılın başında Kızılcaölük'ün hanı ve hamamı bulunan büyük bir yerleşim merkezi olduğu anlaşılmaktadır.* 4- *Tarihi belgelerden bir diğeri ise Kızılcaölük'le ilgili bir padişah beratıdır. Orjinali Tavas Müftülük arşivinde bulunmaktadır.* 5- *Yine kitabelere bakıldığı zaman 18.- 19. Yüzyıllarda yerleşimin adı, bugünkü adı olan "Kızılcaölük" olarak belirtilmektedir."*

2.2. Coğrafi ve İklimsel Özellikleri

Kızılcaölük Karcı dağının güneye bakan yüzünde, Karcı dağı, Baba dağı ile Honaz dağı arasındadır. Beldenin kuzeyi dağlık ve tepeliktir, güneyi ise düz ovoidir. Ovalar Tavas ovasının büyük bir bölümünü kapsar. Dağlık bölgelerde düzenli çam ormanları ile kaplıdır (K.V., 2019).

Belde, İç Ege'de Denizli ilinin yüksek ve dağlık bölümünde yer aldığından, İç Anadolu iklim özelliği olan karasal iklimin etkisinde kalmaktadır. Bunun için kışlar oldukça sert, soğuk ve karlı, yaz mevsimi serin geçer. Yağmur ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde yağar (K.V., 2019).

2.3. Sosyoekonomik Durum

Kızılcaölük halkı geçmişte hayvancılık ile geçimini sağlamıştır. Bu nedenle de başlarda oba denilen 7-8 bölükte, göçebe olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Yakit, 2002). Kızılcaölük'ün en önemli yapısı olan Kavak Cami'nin yapılmasıyla göçebe yaşamdan yerleşik düzene geçişin ilk adımları atılmıştır ve bundan sonraki yapılaşma cami etrafında konumlanmaya başlamıştır (Altan, vd., 2016).

Yerleşik düzene geçilmesiyle birlikte halkın geçim kaynakları da tekstil, küçük el sanatları, tarım ve hayvancılık olmak üzere çeşitlilik kazanmıştır. Dokumacılığın yöreye Orta Asya'dan göç edip gelen insanlar tarafından getirilmiş olduğu düşünülmektedir.

Kızılcaölük'te dokumanın tarihi el tezgâhlarına dayanmaktadır. El tezgâhları, ağaçtan yapılmış tezgâhlardır ve insan gücü ile çalışmaktadır. Osmanlı döneminde dokumacılık sanatı daha da gelişmiş ve ilerlemiştir. Bu dönemde birçok Sadrazam, Şehzade ve devlet ileri gelenlerinin giydikleri giysilerin kumaşları bu yörenin dokumalarından temin edilmiştir. Evliya Çelebi dahi Seyahatnamesinde bu yöreye yer vermiş ve yörenin dokumacılığından Kızılcaölük Çulhacılığı olarak bahsetmiştir (Beşiracı, 2011). Ayrıca Yakıt(2002) Kızılcaölüklü hanımların "börgü" veya "bürgü" adını verdikleri bir başörtüsü kullanırken erkeklerin de "börk" adı verilen şapka giydiklerini, başlık ve başörtülerinin kızılımsı renkte olduğunu belirtmiştir. Günümüzde Kızılcaölüklü hanımlar halen bürgüyü kullanmaktadır. Yaz döneminde bürgüyü beyaz renkli olarak örtünmektedirler.

Önceleri mekiği el ile atılan tezgâhlarda dokuma yapılmıştır. Yöre halkı; el tezgâhıyla 1950 yılına kadar dokumacılık yapmış, bu tarihten sonra büyük bir atılım yaparak günümüzde kullanılan motorlu tezgâhla işlerini sürdürmeye başlamıştır (KV, 1988). Kasaba, zaman içinde tekstil alanında büyük gelişim göstermiş olup Denizli'nin önemli tekstil merkezlerinden biri haline gelmiştir (Altan, vd., 2016).

Bütün bu teknolojik gelişmeler ve tam otomatik makinelerle geçilmesiyle birlikte geleneksel el dokuma tezgâhları kullanılmamaya başlamıştır. Her ne kadar otomatik makineler ile hızlı üretim sağlansa da elde edilen ürün, el dokuma tezgâhlarında üretilen ürünlerin kalitesine ve özgün karakterine ulaşamamaktadır (Altan vd., 2016). Ayrıca bu geleneksel dokuma yöntemi yerleşimin dokusunu, halkın yaşam biçimini ve konutların plan organizasyonunu etkileyen en önemli faktördür. El dokuma tezgâhları ile üretim yapıldığı dönemde kasabada, her ev doğal bir atölye olarak özgün karakterini oluşturmuştur. Ancak otomatik makinelerin kullanılmaya başlamasıyla geleneksel dokuma yönteminin getirdiği bu özgünlük kaybolmaya başlamıştır. Bu nedenle de belediye tarafından bu geleneksel yöntem yeniden canlandırılarak hayata geçirilmeye çalışılmaktadır.

3. KIZILCABÖLÜK'ÜN GELENEKSEL KONUT TİPOLOJİSİ

Geleneksel Anadolu konutu esas itibarıyla, tek katlı, fakat yükseltiyle topraktan kopartılmış zeminden bağımsız bir yapıdır (Cansever, 2002). Zaman içerisinde katlar iki ve üç kata çıkmıştır. İki katlı evlerde alt kat, insan yaşamı dışındaki kullanımlara ayrılmıştır. Köy ve kasaba evlerinde ahır, kent evlerinde taşlık ve depo evin alt katındadır. Üç katlı evlerdeyse, orta kat genellikle asma kat biçimindedir. Ara katlarda, daha büyük pencere ve basık tavanlı, kolay ısınabilen küçük odaları bulunmaktadır (Sözen, 2001).

Geleneksel Türk Evi tipolojisi, tek tek işlevsel, yapısal ya da simgesel öğeleri içermekle birlikte, temel tipolojik birim ve bu öğeler arasındaki belli ve özgül ilişkilerin belirlenmesiyle ortaya çıkmaktadır (Arel, 1982).

Sofa ise Türk Evi'nin plan oluşumunu etkileyen ve odaları birbirine bağlayan en önemli unsurdur. Sofa bir geçit olmakla beraber aynı zamanda bütün ev halkının toplandığı, düşün ve eğlenceler tertip ettiği bir yerdir (Eldem, 1968). Odaların sofaya göre konumları dikkate alınarak plan tipleri oluşturulmuştur.

Geleneksel Türk evi ilk örnekleri sofasızdır. Sofa kavramının zamanla ortaya çıkmasıyla Sofalı Geleneksel Türk Evi, farklı plan tiplerinin oluşmasına olanak sağlamıştır. Türk Evinde en önemli birim odadır. Her oda evli bir çifti barındıracak niteliklere sahiptir (Günay, 1999). Geleneksel Türk evinin odaları kare ve kareye yakın planimetrik biçimlenmeleri ile oldukça kararlı geometrik özellikler göstermektedir (Eyüce, 2005). Yanal yüzeylerde girinti, çıkıntı ve uzantılar, yer yer kot farklılaşmaları ile oluşan farklı düzenlemeler sofanın mekânsal zenginliklerini arttırmaktadır (Eyüce, 2005).

Kızılcabölük Evleri incelendiğinde ise Geleneksel Türk Evlerinde olduğu gibi bu yörede de evler beldenin topografik yapısına uygun olarak konumlanmıştır. Evlerin bir kısmı yalnızca konut olarak kullanılmakta iken bir kısmı hem konut hem ticarethanedir. Çoğunda avlu veya bahçe olan evlere giriş, sokaktan direk olarak ya da avludan yapılmıştır. Geleneksel Kızılcabölük evlerinin bir kısmı tek çoğunluğu ise iki katlıdır. İki katlı evlerin zemin katında haneyaltı olarak tabir edilen depo, ahır ve tezgâh odaları bulunur. Bunun dışında mutfak gibi servis mekânları da bu katta bulunmaktadır. Zemin kat genellikle doğal taş ya da toprak örtülüdür. Bu kattan merdivenler ile üst kattaki sofaya çıkılır. Evin ana katı olan üst katta yaşam mekânları bulunmaktadır. (Köşklük, 2001).

Evler, plan bakımından birbirleriyle büyük benzerlik gösterir. İçte işlevsellik ön plandadır. Ağa ve bey evleri hariç genellikle baş oda bulunmaz. Odaların kapı, ocak ve yüklüklerinde bezemeler görülmektedir. Kızılcabölük evlerinde ekonomik faktörler mekân kurgusunu etkilemiştir.

Yüzyıllarca dokumacılık yapılan beldenin geleneksel konutlarında “tezgâh odası” olarak tabir edilen bir mekan bulunmaktadır. Tezgâh odası, tek katlı evlerde yaşam odalarıyla iç içe, iki katlı evlerde ise haneyaltı denilen zemin katta konumlanmaktadır.

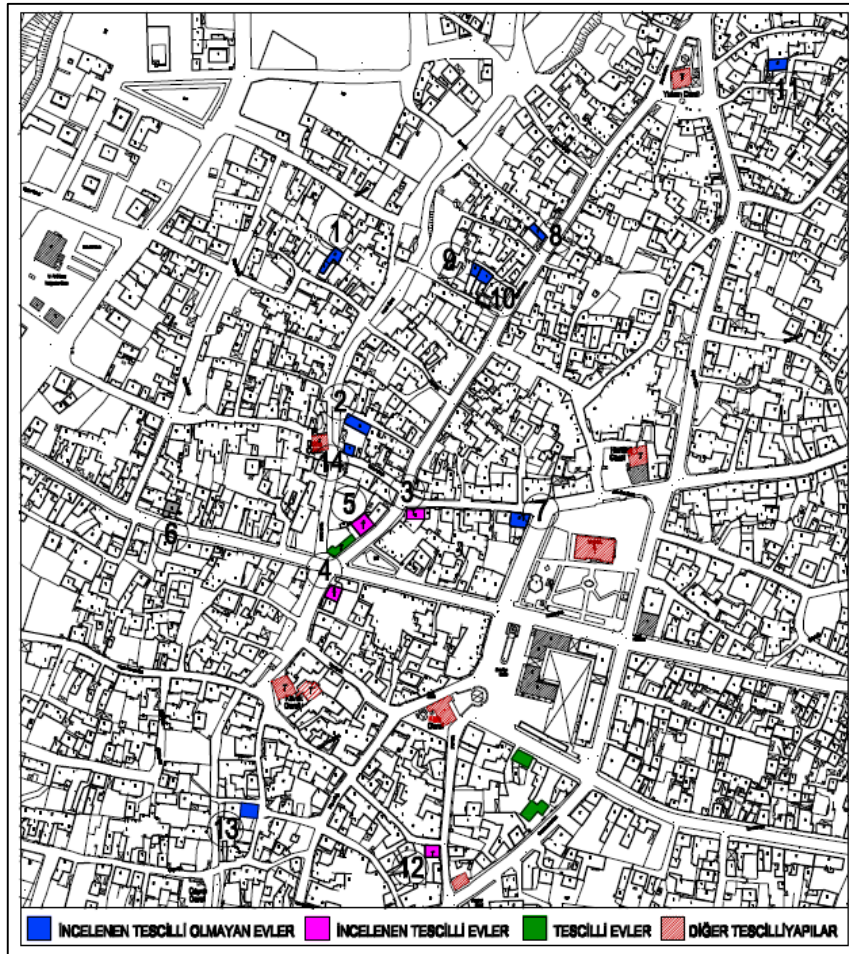
Kızılcaölük’ün geleneksel konutları malzeme bakımından incelendiğinde ise kerpiç, taş ve ahşap kullanıldığı gözlenmektedir. Tek katlı konutlar genellikle kerpiç yığma olup üzeri toprak damla kapatılmıştır. Halen bu evlerde yaşamlarını sürdüren aileler bulunmaktadır. Toprak bakım gerektirdiği için zaman içinde bu evlerin üzeri çatı ile kapatılmıştır. Konutların çoğunda 60-70 cm taş temel duvarından sonra kerpiç duvarlar başlarken bazılarında temelden başlayıp yapının sonuna kadar taş duvarlar devam etmektedir. İki katlı ve cumbalı konutlarda ise yine kerpiç yığma duvarlar kullanılırken sadece cumbalı bölümlerde bağdadi duvarların kullanıldığı görülmektedir. Kızılcaölük evlerinde kerpiç kullanılmasının sebepleri;

- Maliyetinin az olması,
- Malzemenin üretiminde ısı enerjisi gerektirmemesi,
- Isı ve ses yalıtımı sağladığından dolayı yapılarda yaşam konforunu yükseltmesi

olarak sıralanabilir. Kızılcaölük evlerinin yapım sisteminde kullanılan kerpiç sıralanan bu özellikleriyle evlerin yapısı ve mimarisinde belirleyici unsur olmuştur. Evlerin cephelerine bakıldığında da kerpicin etkisi gözlenmektedir.

3.1 Kızılcaölük Geleneksel Konutlarından Örnekler

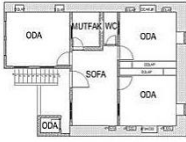
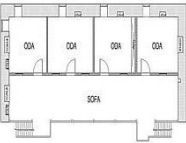
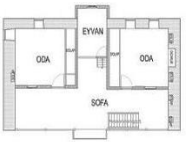
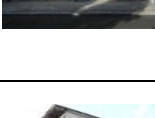
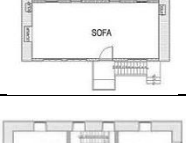
Yapılan araştırmada, Kızılcaölük kırsalında yer alan geleneksel konutlardan 14 (ondört) yapı incelenmiştir. Çalışma alanında 8 (sekiz) adet tescilli yapı bulunmaktadır. Tescilli yapılardan 4 (dört), tescilli olmayan yapılardan 10 (on) konutun rölövesi alınmış ve özellikleri incelenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Kızılcaölük vaziyet planı (Tavas Belediyesi, 2018)

İncelenen evlerin üçü sürekli kullanılmaktayken, ikisi genellikle yaz mevsimlerinde kullanılmaktadır. Diğer dokuz evde oturulmamaktadır ve yapılar mirasçılara kalmıştır. Evler; plan ve cephe özellikleri, yapım sistemleri ve yapı malzemeleri açılarından incelenmiştir Tablo 2 ve Tablo 3’de incelenen evlerin özellikleri ve planları görülmektedir.

Tablo 2. Kızılcabölük Evleri

Evin Adı	Evin Genel Görünümü	Kat Sayısı	Planı	Plan Tipi	Yapım Sistemi Ve Malzeme	Cephe Özellikleri	Tescil Durumu
1-Mehmet Gevrek		Zemin + Birinci kat		İç Sofalı	Yığma sistem kerpiç malzeme	Ahşap pencereci Özgün sıvalı cephe	Tescilsiz yapı
2-Saniye Çöllü		Zemin + Birinci Kat		Dış Sofalı	Yığma Sistem Kerpiç Malzeme	Ahşap pencereci Özgün sıvalı cephe	Tescilsiz yapı
3-Mehmet Bacakoğlu		Zemin + Birinci Kat		Dış sofalı eyvanlı	Yığma sistem kerpiç malzeme	Cumbalı Ahşap pencereci Özgün sıvalı cephe	Tescilli yapı
4-Mehmet Ali Yılmazlı		Zemin + Birinci Kat		Dış Sofalı	Yığma Sistem Kerpiç Malzeme	Ahşap pencereci Özgün sıvalı cephe	Tescilli yapı
5-İsmail Dayıoğlu		Zemin + Birinci Kat		Orta Sofalı	Yığma Sistem Kerpiç Malzeme	Cumbalı Ahşap pencereci Özgün sıvalı cephe	Tescilli yapı
6-Mehmet Ürek		Zemin + Birinci Kat		Dış Sofalı	Yığma Sistem Kerpiç Malzeme	Ahşap pencereci Özgün sıvalı cephe	Tescilsiz yapı
7-Halil Çıplakoğlu		Zemin + Birinci Kat		Orta Sofalı	Yığma sistem kerpiç malzeme	Ahşap pencereci Özgün sıvalı cephe	Tescilsiz yapı

Tablo 3. Kızılcabölük Evleri

Evin Adı	Evin Genel Görünümü	Kat Sayısı	Planı	Plan Tipi	Yapım Sistemi Ve Malzeme	Cephe Özellikleri	
8- Ahmet Can		Zemin + Birinci Kat		Orta sofalı	Yığma sistem kerpiç malzeme	Ahşap pencereli Özgün sıvalı cephe	Tescilsiz yapı
9- Meryem Topal		Zemin + Birinci Kat		Dış sofalı	Yığma sistem kerpiç malzeme	Plastik pencereli Özgün sıvalı cephe	Tescilsiz yapı
10- Nurgül Yazıcı		Zemin Kat		Dış sofalı	Yığma sistem kerpiç malzeme	Plastik pencereli Özgün sıvalı cephe	Tescilsiz yapı
11- Osman Aydın		Zemin + Birinci Kat		Dış sofalı	Yığma sistem kerpiç malzeme	Ahşap pencereli Özgün sıvalı cephe	Tescilsiz yapı
12- İsmail Okul		Zemin + Birinci Kat		Dış sofalı	Yığma sistem kerpiç malzeme	Cumbalı Ahşap pencereli Özgün sıvalı cephe	Tescilli yapı
13- Osman Nuri Çaput		Zemin + Birinci Kat		Orta sofalı	Yığma sistem kerpiç malzeme	Ahşap pencereli Özgün sıvalı cephe	Tescilsiz yapı
14- İsmail Tırmık		Zemin + Birinci Kat		İç sofalı	Yığma sistem kerpiç malzeme	Cumbalı Ahşap pencereli Özgün sıvalı cephe	Tescilsiz yapı

İncelenen evlerin plan özelliklerini ele aldığımızda; geleneksel plan tiplerinden dış, iç ve orta sofalı plan tipleri tespit edilmiştir. İncelenen evlerin hepsinde de yapım sistemi aynıdır. Yığma sistemle inşa edilen evlerin temelinde moloz taş, duvarlarında ise kerpiç kullanılmıştır. Evlerin tamamında kapı, pencere, duvar hatılarında, taban/tavan döşemelerinde ahşap kullanılmıştır. Kızılcabölük beldesinde ilk yapılan evler toprak damlıdır. İncelenen evlerden biri toprak damlıdır. Diğer evlerde kırma çatı ve geniş saçaklar bulunmaktadır.

İncelenen evlerde statik sorunlu yapı bulunmamaktadır. Hiç oturulmayan evlerin yapı malzemelerinde yıpranmalar ve dökülmeler görülmüştür. Sürekli ve arada oturulan evlerde iç mekanda yer alan yapı malzemelerinin bakımlı olduğu tespit edilmiştir. Arada oturulan

evlerin dış cephelerinde ise yıpranma ve dökülmeler mevcuttur. Bu evlerin kullanıcılarının dış cephe bakımına fazla önem vermedikleri görülmektedir.

3.2. Kızılcaölük Evleri Cephe Elemanları

Yapılan alan çalışmasında Kızılcaölük geleneksel konutlarında bulunan pencere, kapı, çıkma ve çatı tipleri tespit edilmiştir.

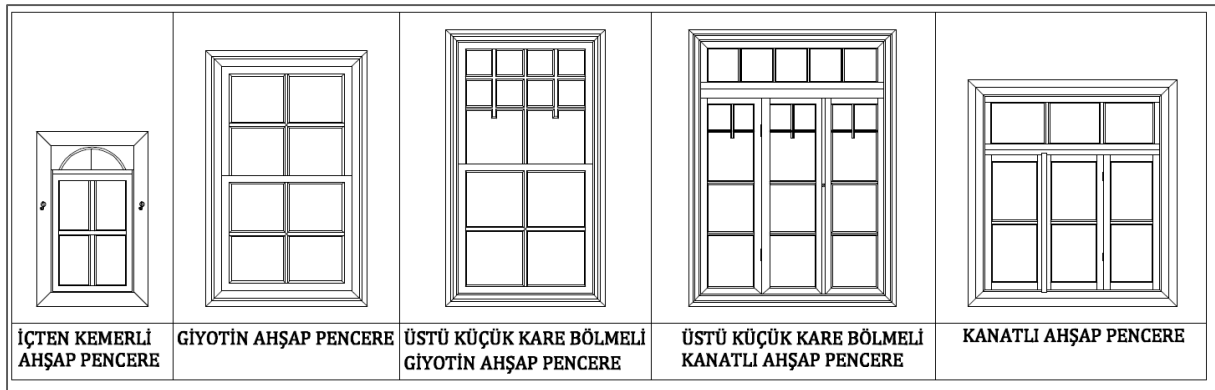
3.2.1 Pencere

Geleneksel Türk Evinin, pencerelerle bir taraftan sokak ve dış dünyaya, diğer taraftan hayat ve eyvanla bahçeye açılmasına imkan veren planı, ona Türk evi kimliğini kazandıran özel bir mimari yaklaşımdır (Cansever, 2002). Pencereler, oturanın ve ayakta duranın görüşünü kesmeyecek biçimdedirler (Bektaş, 2007). Çıkma yanlarında, sokağı derinlemesine görececek gibi pencere açılır (Bektaş, 2007).

Kızılcaölük evlerinde ise ahşap malzemeli farklı pencere tipleri kullanılmıştır. Kızılcaölük'ün ilk yapılan evlerinin pencerelerinde doğrama ve cam yoktur. Sadece süslemeli ahşap korkuluk ve yapı iç tarafında ahşap kepenk bulunmaktadır. Bu pencere tipine sahip evler hala mevcuttur. Daha sonra inşa edilen evlerin çoğunda giyotin pencere tipleri yer almaktadır. Bazı evlerde de kanatlı pencereler kullanılmıştır. Ayrıca bazı evlerde içten basık kemerli dışta ise ahşap pervazlı dikdörtgen formunda pencereler mevcuttur. Bazı giyotin ve kanatlı pencerelerin üst kısmında küçük kare bölmeler kullanılmıştır (Şekil 3.1.).

Şekil 3.1. Pencere tipleri

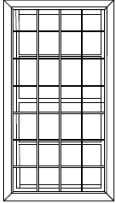
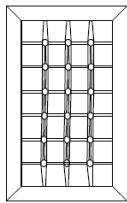
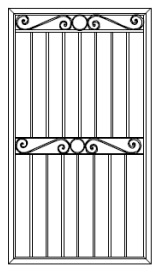
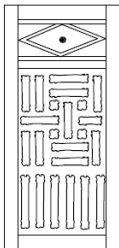
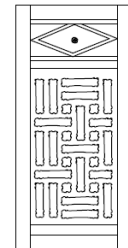
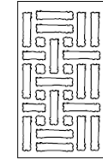
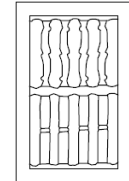

Şekil 3.2. Kızılcaölük genelinde bulunan pencerelerin tiplerinin çizimleri

Pencere tiplerinin yanısıra Kızılcaölük'teki evlerde ahşap ve demir kullanılarak yapılmış farklı korkuluk tiplerine de rastlanmaktadır (Şekil 3.3.).

	
Ahşap korkuluklu giyotin pencere	Demir korkuluklu giyotin pencere
	
El oymalı ahşap korkuluk (İç cephe)	El oymalı ahşap korkuluk (Dış cephe)

Şekil 3.3. Korkuluk tipleri

						
DÜZ DEMİR KORKULUK	AHŞAP KORKULUK	SÜSLEMELİ DEMİR KORKULUK	DOĞRAMASI OLMAYAN AHŞAP KORKULUK (DIŞ CEPHE)	DOĞRAMASI OLMAYAN AHŞAP KORKULUK (DIŞ CEPHE)	DOĞRAMASI OLMAYAN AHŞAP KORKULUK (İÇ CEPHE)	DOĞRAMASI OLMAYAN AHŞAP KORKULUK (DIŞ CEPHE)

Şekil 3.4. Kızılcabölük genelinde bulunan pencere korkuluk tiplerinin çizimleri

3.2.2. Kapılar

Cephe elemanlarının ve iç mekanın önemli öğelerinden biri olan kapı, bir yere girip çıkarken geçilen ve açılıp kapanma düzeni olan duvar veya bölme boşluğudur (Hasol, 1990). Kızılcabölük evlerinin bir kısmının giriş kapıları doğrudan sokağa açılmakta, diğer kısmının girişi ise avludan sağlanmaktadır. Bazı yapıların oda kapılarında süslemeli el oyması ve tablalı kapılar yer almaktadır (Şekil 3.5. ve 3.6.). Günümüze kadar kapılar sağlam bir şekilde ulaşabilmektedir. Avludan giriş yapılan evlerin de süslemeli ahşap kapıları bulunmaktadır. Sokaktan girişi olan evlerin kapıları ise diğerlerine göre daha büyüktür (Şekil 3.10.).

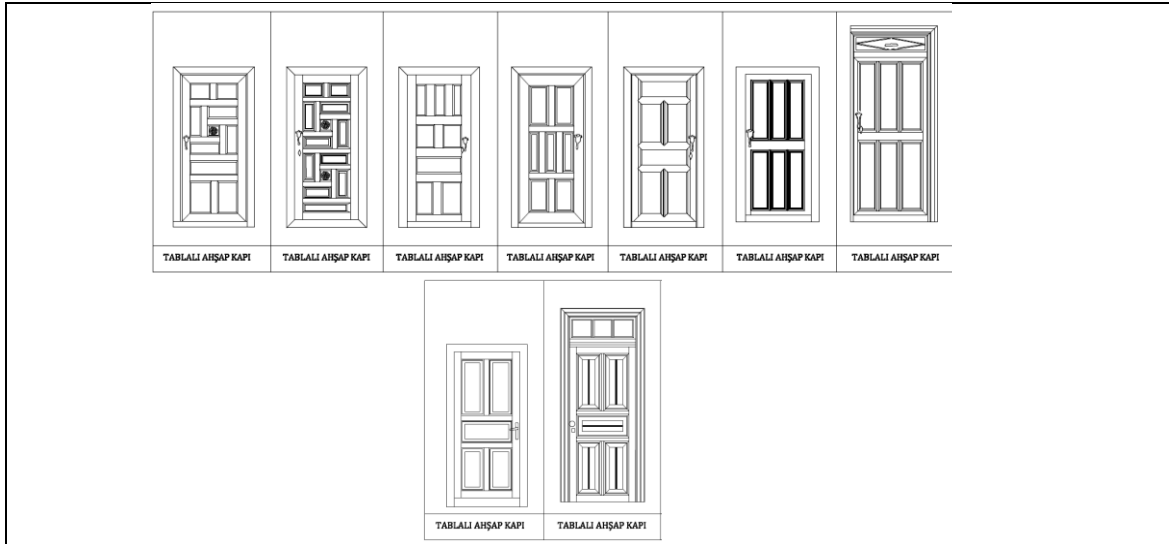

Şekil 3.5. El oymalı ahşap oda kapıları

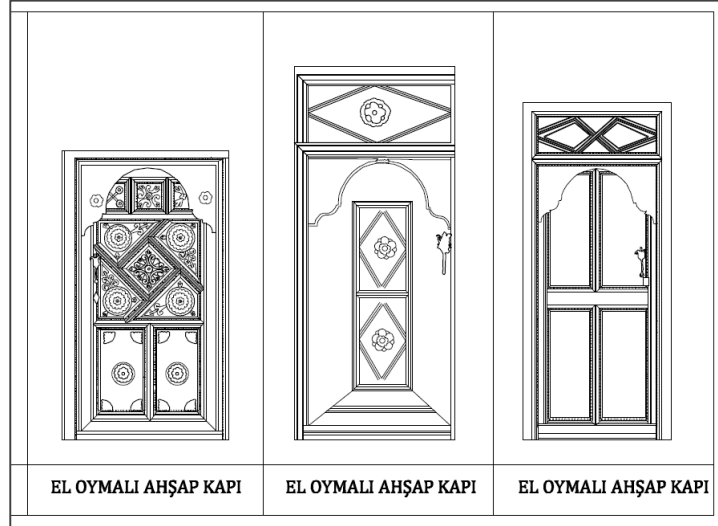

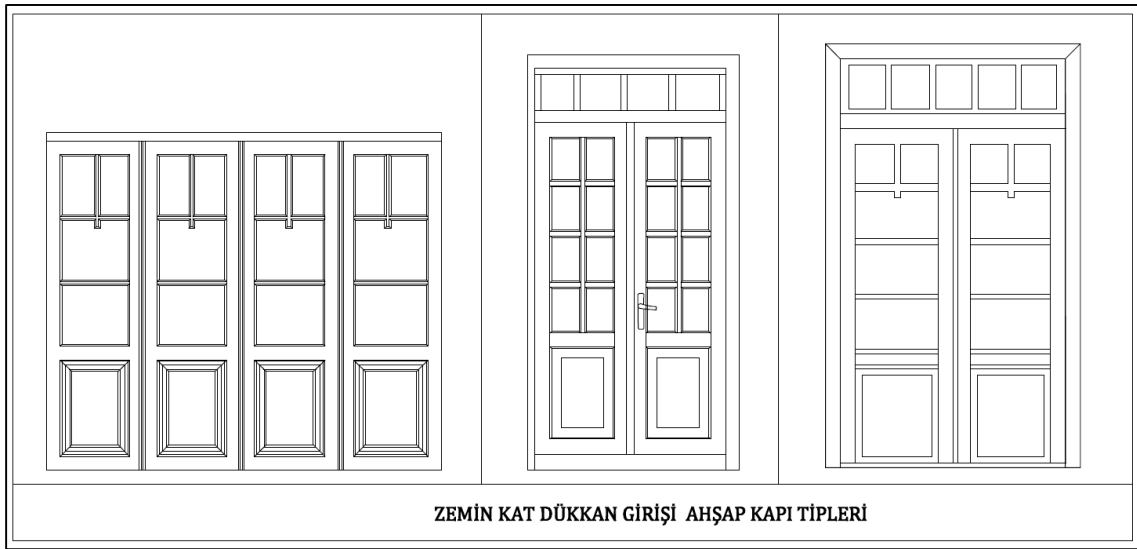
Şekil 3.6. Tablalı ahşap oda kapıları

Şekil 3.7. Kızılcabölük evleri tablalı kapı tiplerinin çizimleri

Şekil 3.8. Kızılcaölük evleri el oymalı kapı tiplerinin çizimleri

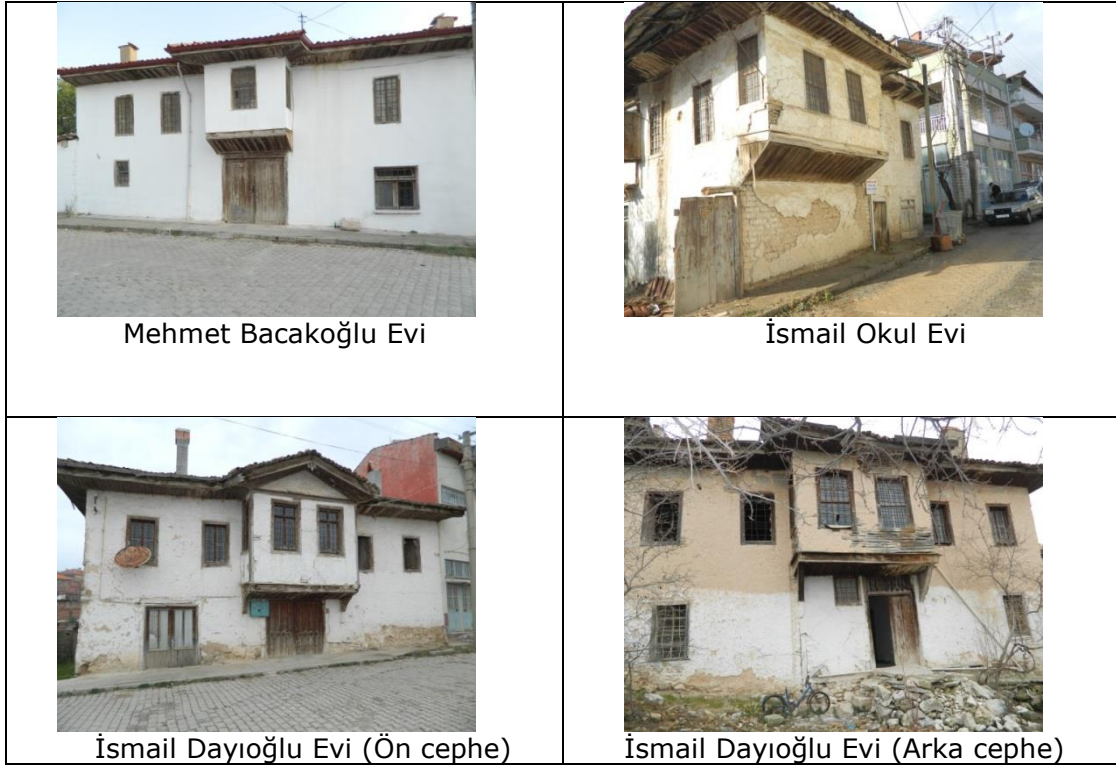
Şekil 3.9. Kızılcaölük evleri dükkan kapı tiplerinin çizimleri

Şekil 3.10. Kızılcaölük evleri giriş kapı tiplerinin çizimleri

3.2.3 Çıkmalar

Çıkmalar, Türk evini dış görünüşü bakımından birbirine yaklaştıran en önemli etken olmuştur (Çetin, 2006). Bir yapının üst katlarından dış mekana doğru taşan bölümü olan çıkma (Sözen ve Tanyeli, 1992), geleneksel Türk toplumunda aile ile toplum arasındaki mahremiyet ilişkisini de anlatmıştır (Çetin, 2006). Yerleşme düzeni içerisinde uygulanmış olan açık ve kapalı çıkmaların cephedeki konumu, dar cepheli konutlarda tek çıkma, çoğunlukla geniş cepheli konutlarda ikili çıkma, cephe boyu ya da gönyeli olarak kullanılmıştır (Kamarlı, 2008). Bazı yapıların cephelerinde kapalı çıkmalar yer almaktadır (Şekil 3.11.).

Şekil 3.11. Kapalı çıkma görünümü

3.1.4 Çatılar

Kızılcaölük evlerinin çatıları ilk döneminde toprak örtülü düz çatı olarak kullanılmıştır. 20 Y.Y. başında toprak örtülü düz çatılı evlerin üzeri alaturka kiremit ile kaplı beşik çatılar olarak değiştirilmeye başlamıştır. Kızılcaölük yerleşiminde çok az sayıda toprak örtülü düz çatılı yapı kalmıştır. Son dönemde de alaturka kiremitlerin yıpranması sonucu mal sahipleri çatı kiremitlerini marsilya kiremit ile değiştirmiştir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Geleneksel kırsal özgün mimarisinin korunması ve yaşatılması gereken Kızılcaölük beldesi halen yaşamını sürdürmektedir. Ancak Kızılcaölük geleneksel konutları günümüzde giderek yok olmaktadır. Kırsal yerleşimdeki işsizlik, nüfusta azalma, ekonomisinin ana kaynağı olan yerel dokumacılığın yok olması gibi etkenler yerleşimi yok olma tehlikesiyle karşı karşıya getirmektedir. Son dönem teknolojilerdeki gelişmeler, yapıların mirasçılara kalması, geleneksel konutlarda yaşayanların yapıları terk etmesi sonucu; geleneksel yapılarda bozulma ve kayıplar oluşmuştur. Bu çalışma; tespit edilen Kızılcaölük evleri plan özellikleri, yapım sistemleri, yapı malzemeleri ve cephe organizasyonları incelenerek bölgenin konut mimarisi hakkında bilgi ortaya konulması ve evlerin tamamen yok olmadan tespit edilerek belgelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda Kızılcaölük beldesinin geleneksel özgün dokusunu koruyan kırsal bir alan olduğu belirlenmiştir. Yapılan incelemeler, Kızılcaölük evlerinin plan şeması,

malzeme, yapım tekniği ve cephe elemanları ile özgün bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Kızılcabölük'te incelenen evlerinin analitik etüdü yapılarak, tablo 6.1.'de yapılan tespitler belirtilmiştir. Bu alanda ilk defa koruma amaçlı bir çalışmanın yapılması önemlidir. Tespiti yapılan geleneksel mimari yapının özgün haliyle korunması sağlanmalıdır. Kızılcabölük evlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması ilk adım olarak, belgeleme çalışmalarının yapılması sayesinde gerçekleştirilebilir. Bu aşamada yerel yönetimlerin, koruma bilincinin oluşturulması ve koruma amaçlı faaliyetlerin yapılmasıyla desteğini sağlaması önemli bir adımdır. Geleneksel konutların koruma bilinciyle; günümüz koşullarına uygunluğunun sağlanması, sosyo-ekonomik olarak katkı getirmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmalıdır. Bu anlamda, Kızılcabölük evlerinin sürdürülebilirliği ve belde halkı tarafından kullanılabilirliğinin artırılması hedeflenmelidir. Kızılcabölük beldesinde, genç nüfusun kente göçünü engellemek ve beldenin gelişimini sağlamak için geçim kaynağı olan el dokumacılığın desteği artırılmalıdır. Kızılcabölük beldesinde el dokumacılığının tekrar kazanımının sağlanması için kültür turizmine yönelik faaliyetlerin yapılması gerekmektedir. Koruma bilinciyle, geleneksel yapılara konut ve ticari fonksiyonlar kazandırarak tekrar kullanılması sağlanmalıdır. Kızılcabölük beldesinde bulunan geleneksel evlere konut, butik otel, kültür merkezi, el sanatları merkezi, yerel ürün satış merkezleri, el dokuma satış merkezleri ve bunun gibi birçok ticari fonksiyon kazandırılabilir. Bu anlamda, kültür turizmine yönelik kazanımlar belde halkının koruma çalışmalarına katkısının artmasını sağlayacaktır.

1- Mehmet Gevrek Evi	2- Saniye Çöllü Evi	3- Mehmet Bacakoğlu Evi	4- Mehmet Ali Yılmazlı Evi	5- İsmail Dayıoğlu Evi	6- Mehmet Ürek Evi	7- Halil Çıplakoğlu Evi	8- Ahmet Can Evi	9- Meryem Topal Evi	10- Nurgül Yazıcı Evi	11- Osman Aydınlı Evi	12- İsmail Okul Evi	13- Osman Nuri Çaput Evi	14- İsmail Tirmik Evi
Harabe Yapı													
Statik Sorunlu Yapı													
Malzeme Sorunlu Yapı													
Sorunsuz Yapı													
Kamusal													
Konut													
Ticarethane													
Konut+Ticarethane													
Kalıntı Halinde													
Özgün Niteliklerini koruyan													
Değişikliğe Uğramış													
Kalıntı Halinde													
Özgün Niteliklerini koruyan													
Değişikliğe Uğramış													
Sofasız Plan Tipi													
Dış Sofalı Plan Tipi													
İç Sofalı Plan Tipi													
Orta Sofalı Plan Tipi													
Yapısal Durum													
Fonksiyon Durum													
Geleneksel Tescilli Yapı													
Geleneksel Tescilsiz Yapı													
Yapı Gruplandırması													
Plan Özellikleri													

Şekil 3.12. Kızılcabölük evleri analitik etüdü

TEŞEKKÜR

Çalışmamızda bize incelemelerimizi yapabilmemiz için evlerinin kapılarını açarak fırsat sunan konut sahipleri: Mehmet Gevrek, Saniye Çöllü, Mehmet Bacakoğlu, Mehmet Ali Yılmazlı, İsmail Dayıoğlu, Mehmet Ürek, Halil Çıplakoğlu, Ahmet Can, Meryem Topal, Nurgül Yazıcı, Osman Aydınli, İsmail Okul, Osman Nuri Çaput, İsmail Tırmık'a, Kızılcaölük Muhtarı Enver Tepeeri'ye ve her türlü yardımları için yöre halkına teşekkürü bir borç biliriz.

KAYNAKLAR

- Akgün, T., 2013. Kırsal Mimari Mirasın Korunması Bağlamında Bayburt Kırsal Geleneksel Evi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 224s, Trabzon.
- Altan, G., Er Akan, A., Örmecioğlu, H.T., 2016. Geleneksel Üretim Biçimlerinin Kırsal Konutlar Üzerindeki Etkileri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9, 43.
- Arel, A., 1982. Osmanlı Konut Geleneğinde Tarihsel Sorunlar. Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, 168s, İzmir.
- Bektaş, C., 1996, Türk Evi. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 152s, İstanbul
- Bölüktaş Dayı, E., A., 2011. Kırsal Ölçekte Geleneksel Konutların İncelenmesi ve Çevre Koruma Önerileri İçin Bir Yöntem Araştırması. Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Üniversitesi, 436s, Ankara.
- Cansever, T., 2002. Türk Evinin Mimarisi. Yeni Türkiye Yayınları, 203s, Ankara.
- Çetin, Y., 2006. Geleneksel Türk Evinde Cumba. Sanat Tarihi Dergisi. 15. (2), 17-27.
- Eldem, S. H., 1968. Türk Evi Plan Tipleri, İ.T.Ü. Mim.Fak. Baskı Atölyesi, 236s, İstanbul.
- Eyüce, A., 2005. Geleneksel Yapılar ve Mekanlar. Birden Yayınevi, 116s, İstanbul.
- Günay, R., 1999. Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 366s, İstanbul.
- Hasol, D., 1990. Mimarlık Sözlüğü, Yem Yayın, 574s, İstanbul.
- Kamarlı, E., 2008. Kastamonu Tarihi Dokusunda Yer Alan Geleneksel Konut Yapılarının Cephe Mimarisi Üzerine Tipolojik Bir Araştırma. Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 135 s, İzmir.
- Kerim Beşiracı, 2011. Erişim Tarihi: 01.04.2011. <http://www.kizilcaboluk.biz/>
- Kızılcaölük'lüler Vakfı (K.V.), 1998. Erişim Tarihi: 01.11.2019. <http://www.kizilcabolukvakfi.com/kizilcaboluku-taniyalim/>
- Köşklük, N., 2001. Buldan Tarihi Çevre Dokusu Araştırması. Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 373 s, İzmir.
- Sözen, M., 2001. Türklerde Ev Kültürü, Türk Hava Yolları, 294 s, İstanbul.
- Sözen, M. ve Tanyeli, U., 1992. Türk Konut Mimarisi Bibliyografyası. Merkez Kütüphane, İTÜ, İstanbul.
- Tavas Belediyesi, İmar İşleri, 2018.
- Yakıt, İ., 2002. Arşiv Belgeleri Işığında Kızılcaölük. Tuğra Matbaası, 220s, Isparta.